

Inga-Mi Vannérus Rydgran: vävnad med motiv ur Vapensmeden

Vem är vem i Vannérus vävnad?

Om vår visning av Inga-Mi Vannérus Rydgrans storslagna vävnad med motiv från romanen *Vapensmeden* berättade Peter Johnson för några sidor sedan. Vävnaden är också avbildad i färg på vårt omslag; här följer en kort beskrivning av den och (framför allt) dess gestalter.

Om textilkonstnären Inga-Mi Vannérus Rydgran (1932-2017) kan man läsa i Wikipedia. Själv såg hon, enligt en intervju i Jönköpingsposten 2007, Vapensmedsbonaden som sitt främsta verk. Antagligen är den också hennes färgrikaste – den lär innehålla 300 olika nyanser.

Vävnaden hade beställts för att pryda aulan i Jönköpings kommunala flickskola. Sången ”Gläns över sjö och strand”, tonsättningen av Rydbergs dikt ”Betlehems stjärna”, var något av en signaturmelodi för skolan och framfördes på alla högtidsdagar. *Vapensmeden* utspelas främst i Jönköping, dikten ifråga är – inom romanens ram – ett verk av en av dess gestalter (Svante harpolekare), och den premiärsjungs av en annan (Margit) under en roddtur på Vättern. Vannérus grundidé för kompositionen blev att placera Betlehems strålande stjärna överst på bilden, och att under den gruppera elva av romanens figurer, alla belysta av stjärnan – fast i olika grad.¹

Högst upp, närmast stjärnan och i bildens upplevda centrum, ser vi vapensmeden själv, Gudmund Gudmundsson, i en ”förtrolig stund” med sin älskade dotter, Margit. Romanen utspelas dels 1525, när hon är 13 år, och dels 1529, när hon är 17; Vannérus har tydligen valt den senare åldern.

¹ Om detta berättade hon vid invigningen av vävnaden, som refererades i Jönköpingsposten och Smålands folkblad 17.11.1961.

Nedanför dem ser vi en annan av huvudpersonerna, Svante harpolekare, en man med många strängar på sin lyra. Politisk fältarbetare för Gustav Vasas sak (ett fritt och enat Sverige), humanist med vida internationella kontakter – och diktare med förmåga att nå människor i alla samhällslager. Hans harpa har fornnordiska anor, vilket antyds såväl på vävnaden – drak-huvudet! – som i bokens andra kapitel. Tillsammans med honom sitter hans son Gunnar, åtta år i bokens första del.

Mellan Svante och Margit ser vi den magiska talkvadrat, hämtad från Albrecht Dürers kopparstick *Melencholia*, som mäster Gudmund analyserar under Sällskapet fritt ur hjärtats möte i elfte kapitlet. Summan blir alltid 34, vare sig man räknar horisontellt eller vertikalt eller diagonalt – vad kan väl det betyda? Gudmund gissar att talet säger något om tiden mellan Syndaflo den och världens undergång i eld, och läsaren kan notera att livslängden för Slattebygden, det fornnordiskt färgade sagorike som Rydberg stoppar in smålandsskogarna, blir just 34 år, från grundande i laglös vildmark och fram till undergång i eld, ett Ragnarök i miniatyr. Lika många år, för övrigt, som från Rydbergs offentliga debut som författare (*Fribytare n på Östersjön* och *Singoalla*, 1857) och fram till *Vapensmeden* (1891).

De flesta av de övriga gestalterna är grupperade i kontrasterande par. Längst ner till höger har vi magister Lars, Gudmunds maktlystne och hänsynslöse son, av Vannérus beskriven som ”den förkroppsligade intoleransen” och framställd som ”en stolt gestalt med sjukligt gul hy”. Under kappan skymtar det svärd han stundom använder för att ge extra tyngd åt sina åsikter.² Bakom honom, säger Vannérus, ”kryper hans auktoritetsbundna moder, husfru Margareta”. – Lars har blivit hennes

² Svärdet nämns bara i förbigående i kapitel tretton, men den lyögda Vannérus har insett att en skymt av dess blanka stål skulle sitta bra mot mörka kläder.

stöd och ledstjärna sedan Gudmund, som har ovanan att se saker från flera sidor, inte kunnat ge klart besked om vem som har rätt och fel i striderna kring reformationen.

Som en motbild till vänster om henne har Vannérus placerat Birgit, den kraftfulla dam som driver värdshuset Talavid.³ På vävnaden ser vi henne just när hon har gett den evige gesällen Fabbe en skopa ovet för att han (i sjätte kapitlet) anlant till värdshuset berusad; skopan finns kvar i hennes högra hand. Fabbe själv – som missade sin chans att fria till henne för arton år sen – hukar nedanför. Och blir därigenom en passande kontrast till den fanatiska reformatorn Lars, för Fabbe är en självständig figur som betraktar alla ideologier med ett ironiskt leende och som gärna diktar nidvisor om deras representanter. För det mesta bistår han Gudmund i dennes smedja, men varje sommar ger han sig ut på vandring, utan planerad rutt men med öppna sinnen. Och försörjer sig då med enklare smidesarbeten, som nycklar och lås; hans städ och varuprover syns på bilden.

I vävnadens vänsterkant ser vi ett annat motsatspar: den unge snobben Arvid, borgmästarens son, som just gjort Jönköpings-skandal genom att uppträda i modenyheten pluderhåsor, och den lågmälda och samvetsömme föreståndaren för stadens gråbrödrakloster, Mattias. Och kontrasten, säger Vannérus, förstärks av klädernas lyster: ”Det är glans i sidenet i snobbens byxor, men ett tungt fall i munkens enkla yllekåpa.” Effekter som uppnåtts genom bruk av olika vävnadstekniker, med namn som lång-, tvär- och ruttvist.

Och nedanför munken och snobben, till synes i djupa tankar, sitter romanens mest mystiske gestalt, Joulf Slatte, på en gång hårdför härskare över ett samhälle av fredlösa och en till människornas värld nedstigen version av asaguden Oden. Att

³ För utsocknes läsare bör kanske meddelas att det *har* funnits ett värdshus med detta underbara namn, strax utanför Jönköping.

han är enögd kan vi ana, och korparna – Hugin och Munin – sitter på hans axlar. Kanske inte helt realistiskt framställda, men eftersom namnen syftar på Odens tanke ("hug") och minne så får man väl se dem symboliskt.

Och förresten, såg ni den hedniska runstenen längst upp till vänster? Den som Lars lät förstöra i sjunde kapitlet, eftersom den inte passade med den dåtida samtids värderingar. Men som Vannérus har låtit få del av ljuset från stjärnan. Helt i linje med romanens tendens, eftersom den predikar ett tänkande som strävar efter att förstå snarare än att fördöma. Och det även när det gäller synen på gångna tidens tankar, verk och historiska skeden.

TORE LUND

[Ovanstående är en ungefärlig sammanfattning av vad jag sa om vävnaden på visningsdagen 27 april 2024.]
Rättelse i e-versionen: på s. 7 har "Slatte Joulvson" rättats till "Joulf Slatte" (31.12.2025]